

УДК 342.9 (477)

DOI https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2025-10-9

Надєйко Микола Миколайович

кандидат економічних наук

ORCID ID: 0009-0000-1457-0387

ДОСВІД КРАЇН ДАЛЕКОГО СХОДУ У СФЕРІ ПОЗАСУДОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Наукова публікація присвячена дослідженню досвіду країн Далекого Сходу у сфері позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності.

Зазначається, що в умовах зростання ролі держави як регулятора економічних процесів особливого значення набувають інститути позасудового контролю, що дозволяють оперативно реагувати на порушення прав суб'єктів господарювання без необхідності застосування тривалих і витратних судових процедур.

Встановлено, що країни Далекого Сходу демонструють ефективні моделі поєднання адміністративного нагляду, інституцій медіації, омбудсменських механізмів, спеціалізованих органів розгляду скарг та цифровізованих процедур взаємодії між бізнесом і державою. Дослідження цього досвіду є доцільним з огляду на те, що зазначені держави змогли сформувати системи адміністративного контролю, орієнтовані не лише на забезпечення дотримання законодавства органами влади, а й на створення сприятливого середовища для розвитку підприємництва, мінімізацію адміністративного тиску та підвищення рівня довіри до публічного управління.

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що у порівняльному вимірі досвід Японської Держави є цінним для України як приклад культури примирення, адміністративного діалогу та пріоритету позасудового врегулювання; досвід Республіки Корея – як модель цифрового, прозорого й доступного адміністративного контролю; досвід КНР – як приклад жорсткої антикорупційної відповідальності та державної політики усунення адміністративних бар'єрів для бізнесу.

Зазначається, що оптимальна українська модель могла б поєднати японську орієнтацію на медіацію, корейську цифровізацію процедур і китайський принцип невідворотності відповідальності за корупційні порушення, але реалізувати їх у межах європейських стандартів верховенства права, пропорційності, відкритості та судового контролю. Саме такий синтез дозволив би створити ефективну систему позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємництва, яка не підміняє судовий захист, а доповнює його швидкими, доступними й превентивними адміністративно-правовими засобами.

Ключові слова: зарубіжний досвід, адміністративно-правові засади, позасудовий контроль, підприємницька діяльність, публічне адміністрування, оскарження, омбудсмен, інституції, імплементація, удосконалення.

Nadieiko M. M. The experience of far eastern countries in the field of extrajudicial oversight of the activities of public administration entities in the sphere of entrepreneurial activity

The scientific publication is devoted to the study of the experience of Far Eastern countries in the field of extrajudicial oversight of the activities of public administration entities in the sphere of entrepreneurial activity.

It is noted that, in the context of the growing role of the state as a regulator of economic processes, institutions of extrajudicial oversight acquire particular significance, as they make it possible to respond promptly to violations of the rights of business entities without the need to resort to lengthy and costly judicial procedures.

It has been established that Far Eastern countries demonstrate effective models combining administrative supervision, mediation institutions, ombudsman mechanisms, specialized complaint review bodies, and digitalized procedures for interaction between business and the state. The study of this experience is considered appropriate given that these states have succeeded in establishing systems of administrative oversight aimed not only at ensuring compliance with legislation by public authorities, but also at creating a favorable environment for entrepreneurial development, minimizing administrative pressure, and increasing the level of trust in public administration.

The conducted study makes it possible to conclude that, from a comparative perspective, the experience of Japan is valuable for Ukraine as an example of a culture of reconciliation, administrative dialogue, and the priority of non-judicial dispute resolution; the experience of the Republic of Korea serves as a model of digital, transparent, and

accessible administrative oversight; and the experience of the People's Republic of China illustrates strict anti-corruption accountability and state policies aimed at eliminating administrative barriers for business.

It is emphasized that an optimal Ukrainian model could combine the Japanese orientation toward mediation, the Korean digitalization of procedures, and the Chinese principle of the inevitability of liability for corruption-related offenses, while implementing these elements within the framework of European standards of the rule of law, proportionality, transparency, and judicial oversight. Such a synthesis would make it possible to establish an effective system of extrajudicial oversight over the activities of public administration entities in the sphere of entrepreneurship, which would not replace judicial protection but rather complement it through rapid, accessible, and preventive administrative-law mechanisms.

Key words: *foreign experience, administrative and legal foundations, extrajudicial oversight, entrepreneurial activity, public administration, appeals, ombudsman, institutions, implementation, improvement.*

Актуальність теми. Досвід країн Далекого Сходу у сфері позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності становить значний науковий і практичний інтерес у контексті вдосконалення сучасних механізмів забезпечення законності, прозорості та підзвітності адміністративної діяльності. В умовах зростання ролі держави як регулятора економічних процесів особливого значення набувають інститути позасудового контролю, що дозволяють оперативно реагувати на порушення прав суб'єктів господарювання без необхідності застосування тривалих і витратних судових процедур. Країни Далекого Сходу демонструють ефективні моделі поєднання адміністративного нагляду, інституцій медіації, омбудсменських механізмів, спеціалізованих органів розгляду скарг та цифровізованих процедур взаємодії між бізнесом і державою. Дослідження цього досвіду є доцільним з огляду на те, що зазначені держави змогли сформувати системи адміністративного контролю, орієнтовані не лише на забезпечення дотримання законодавства органами влади, а й на створення сприятливого середовища для розвитку підприємництва, мінімізацію адміністративного тиску та підвищення рівня довіри до публічного управління.

Особливої уваги заслуговує досвід Японської Держави, де позасудовий контроль характеризується високим рівнем інституційної впорядкованості, акцентом на превентивному врегулюванні конфліктів та усталеною адміністративною культурою консенсусу. Японська модель демонструє ефективність використання адміністративних процедур, спрямованих на оперативний розгляд звернень суб'єктів підприємницької діяльності, а також механізмів незалежного адміністративного нагляду, які забезпечують баланс між владними повноваженнями держави та економічними свободами приватного сектору. Не менш цінним є досвід Республіки Корея, яка сформувала одну з найбільш технологічно розвинених систем публічного адміністрування, у межах якої позасудовий контроль реалізується через цифрові платформи подання скарг, інститути антикорупційного моніторингу та спеціалізовані механізми адміністративного захисту прав бізнесу. Корейський підхід є показовим у частині забезпечення швидкості, доступності та прозорості контрольних процедур, що є особливо актуальним для держав, які здійснюють модернізацію адміністративного апарату та цифрову трансформацію управлінських процесів.

Водночас значний дослідницький інтерес становить практика Китайської Народної Республіки, де позасудовий контроль за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності розвивається в контексті масштабної адміністративної реформи та оптимізації взаємодії між державою і бізнесом. Китайський підхід характеризується поєднанням централізованого управлінського впливу з поступовим впровадженням механізмів адміністративного перегляду, процедур розгляду скарг та інструментів спрощення регуляторного середовища для суб'єктів господарювання. Попри відмінності у політико-правових моделях зазначених держав, їхній досвід об'єднує прагнення до підвищення ефективності публічного адміністрування, зниження адміністративних бар'єрів і формування дієвих альтернатив судовому захисту прав підприємців. Саме тому комплексне дослідження позитивного досвіду Японії, Південної Кореї та КНР є обґрунтованим напрямом наукового пошуку, здатним сприяти виробленню сучасних підходів до вдосконалення національних механізмів позасудового контролю у сфері господарсько-адміністративних відносин.

Питання адміністративно-правового регулювання відносин між суб'єктами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності досліджували такі відомі вчені, як Д. Бабенко, О. Болгар, А. Боровик, С. Віннік, М. Віхляєв, Т. Гончарук, О. Деренько, О. Дубинський, Л. Дудник, Н. Заярна, О. Камушков, О. Клим, М. Ковальова, Т. Коломонець, А. Ковач, А. Красовська, Х. Кульгавець, А. Ластовецький, С. Лисенко, П. Лютіков, Д. Парамонов, Ю. Сагайдак, В. Селіванов, В. Тильчик, Л. Хомко, К. Чаплигін, А. Чорна, О. Юшкевич.

Проте досвід країн Далекого Сходу у сфері позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності ще не був предметом окремого дослідження, що актуалізує необхідність підготовки цієї публікації.

Постановка завдання. Метою публікації є дослідження досвіду країн Далекого Сходу у сфері позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності, а також визначення перспективних напрямів його удосконалення.

Методологія цієї публікації включає класичне поєднання філософських, загальнонаукових та спеціально-юридичних методів дослідження. Враховуючи тему дослідження, більшою мірою застосовується метод компаративістики (методологія порівняльного правознавства). Крім того, застосовуються такі відомі наукові підходи, як телеологічний, цивілізаційний, антропологічний, інструментальний та синергетичний.

Метод компаративістики (порівняльно-правовий метод) у методології юридичної науки є одним із ключових інструментів пізнання правових явищ, що полягає у системному зіставленні правових інститутів, норм, принципів, механізмів правового регулювання та практик їх застосування в різних правопорядках з метою виявлення спільних і відмінних рис, закономірностей розвитку права, а також визначення найбільш ефективних моделей правового регулювання. У контексті порівняльного правознавства цей метод не зводиться до простого описового зіставлення законодавства різних держав, а передбачає глибокий аналіз функціонального призначення правових конструкцій, їх інституційного середовища, історичних передумов формування та соціокультурного контексту.

Сутність компаративістики полягає у тому, що вона дозволяє досліджувати право не як ізольовану національну систему, а як частину ширшого транснаціонального правового простору. Методологічно це означає використання функціонального, інституційного, системного та контекстуального порівняння, коли зіставляються не лише формальні юридичні норми, а й реальні механізми їх реалізації. Такий підхід дає змогу уникнути нормативного формалізму та більш об'єктивно оцінити ефективність правових рішень.

Для сучасної доктрини адміністративного права значення компаративістики є особливо вагомим. Адміністративне право належить до тих галузей, які найбільш динамічно трансформуються під впливом глобалізації, цифровізації публічного управління, європеїзації правових систем, розвитку стандартів належного врядування та адміністративної справедливості. Порівняльно-правовий метод дозволяє виявляти сучасні тенденції розвитку адміністративного права, аналізувати іноземні моделі адміністративних процедур, механізми судового та позасудового оскарження рішень адміністрації, інструменти електронного урядування, цифрових адміністративних послуг, концепції сервісної держави та good administration.

Особливе значення цей метод має для модернізації національного адміністративного законодавства. Порівняння різних правових моделей уможливорює рецепцію успішних інституційних рішень, адаптацію міжнародних стандартів та вироблення більш ефективних механізмів публічного адміністрування. Водночас компаративістика виконує критичну функцію, оскільки дозволяє уникнути механічного запозичення іноземного досвіду без урахування національного конституційного, інституційного та культурного контексту.

Результати дослідження. Правові системи Японії, Республіки Корея та Китайської Народної Республіки традиційно в юридичній компаративістиці розглядалися як такі, що належать до далекосхідної (традиційної) правової сім'ї, що зумовлено історичними особливостями їх формування, значним впливом філософсько-етичних вчень, насамперед конфуціанства, а також тривалим домінуванням соціальних регуляторів, заснованих не стільки на формально визначених правових нормах, скільки на моральних приписах, соціальних ієрархіях, традиціях та звичаях. Для зазначених країн історично характерним було сприйняття права не як основного інструменту впорядкування суспільних відносин, а радше як допоміжного механізму, що застосовується у випадках, коли інші, більш традиційні способи соціального регулювання виявлялися недостатніми. Зокрема, у правовій культурі Східної Азії тривалий час переважав підхід, за якого гармонізація суспільних відносин досягалася через дотримання усталених моральних норм, сімейних обов'язків, корпоративної дисципліни та суспільного консенсусу, а не через формалізоване судове чи нормативне регулювання.

Водночас сучасний етап розвитку правових систем Японії, Республіки Корея та КНР свідчить про суттєву трансформацію їх правової природи під впливом глобалізаційних процесів, міжнародної правової інтеграції, економічної модернізації та уніфікації юридичних підходів. На сьогодні існують

вагомі підстави стверджувати, що ці держави фактично значною мірою інтегрувалися до континентальної правової традиції, передусім до романо-германської правової сім'ї. Такий висновок ґрунтується на тому, що їхні національні правові системи характеризуються високим рівнем кодифікації законодавства, чіткою ієрархією нормативно-правових актів, домінуванням закону як основного джерела права та системним регулюванням ключових сфер суспільного життя саме через формально закріплені правові норми. Особливо показовим є приклад Японії та Республіки Корея, чії правові системи значною мірою формувалися під безпосереднім впливом німецької та загалом європейської континентальної правової моделі, що проявилось у структурі цивільного, адміністративного та кримінального законодавства. Правова система КНР, хоча й має власну специфіку, пов'язану із соціалістичною правовою доктриною, також демонструє тенденцію до широкої кодифікації та нормативної формалізації правового регулювання.

Разом із тим ототожнення правових систем цих держав виключно з романо-германською правовою сім'єю було б певним спрощенням, оскільки традиційні елементи правового регулювання й надалі зберігають суттєве практичне та культурне значення. Незважаючи на домінування позитивного права, у суспільному житті Японії, Південної Кореї та Китаю значну роль продовжують відігравати правові звичаї, неформальні соціальні норми, корпоративні традиції, моделі позасудового врегулювання конфліктів та культурно обумовлені уявлення про належну поведінку. Це свідчить про те, що сучасні правові системи зазначених держав мають змішаний характер: формально вони тяжіють до континентальної моделі права, однак у змістовному та соціокультурному вимірі зберігають значний вплив традиційної правової спадщини. Таким чином, Японію, Республіку Корея та Китайську Народну Республіку доцільно розглядати як приклади правових систем, що пройшли еволюцію від традиційного типу праворозуміння до сучасної кодифікованої моделі правового регулювання, не втративши при цьому власної цивілізаційної правової ідентичності.

Правове регулювання позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності в Японській Державі, Республіці Корея та Китайській Народній Республіці демонструє три різні, але практично цінні моделі адміністративно-правового впливу. Їх об'єднує прагнення забезпечити баланс між публічним інтересом, стабільністю адміністративного управління та захистом прав приватних осіб і суб'єктів господарювання, однак інструменти досягнення цієї мети істотно відрізняються. Для України особливе значення має не механічне запозичення таких моделей, а виокремлення тих елементів, які можуть бути адаптовані до національної системи адміністративного права, європейського напрямку правового розвитку та потреб підприємницького середовища.

У Японській Державі система позасудового контролю значною мірою пов'язана з особливостями правової культури, в якій звернення до суду традиційно розглядається як крайній засіб правового захисту. Попри належність сучасної Японії до континентальної правової традиції, значний вплив на її правову систему мають елементи традиційного звичаєвого права, соціальної гармонії, компромісу та пріоритету ненасильницького врегулювання конфлікту. Саме тому адміністративний спір у японській моделі не обов'язково сприймається як конфронтація між особою та державою, а радше як ситуація, що має бути врегульована через процедури перегляду, пояснення, консультації, адміністративного діалогу або альтернативного вирішення спору.

Нормативною основою такого підходу є насамперед Закон Японії про адміністративну процедуру, який закріплює вимоги справедливості, прозорості та зрозумілості адміністративної діяльності, зокрема щодо адміністративних розпоряджень, адміністративного керівництва, повідомлень і встановлення адміністративних правил [1]. Важливе значення має й Закон про адміністративне оскарження, який передбачає можливість подання скарг на незаконні або несправедливі адміністративні акти та спрямований на оперативний, простий і справедливий захист прав та інтересів осіб без негайного звернення до суду [2]. Для сфери підприємництва це має істотне значення, оскільки дозволяє бізнесу реагувати на надмірне адміністративне втручання, необґрунтовані приписи, відмови у дозволах, ліцензійні обмеження або інші управлінські рішення через внутрішньоадміністративні процедури.

Особливістю японської моделі є також нормативне визнання альтернативного вирішення спорів. Закон про сприяння використанню альтернативного вирішення спорів закріплює правові умови для функціонування приватних процедур врегулювання конфліктів, визнаючи важливість добровільності, довіри між сторонами та поваги до автономії учасників спору [3]. У цій частині Японія демонструє підхід, за якого ефективний контроль за адміністрацією не зводиться лише до формальної перевірки

законності владного акта, а включає ширший комплекс засобів – консультації, медіацію, примирення, адміністративний перегляд і поступове виправлення управлінської помилки.

Для України японський досвід є цінним передусім у частині розвитку культури досудового й позасудового врегулювання адміністративно-господарських спорів. Українська модель часто залишається надмірно «судоцентричною»: підприємець нерідко змушений звертатися до суду навіть тоді, коли спір міг би бути вирішений на рівні адміністративного перегляду, незалежного розгляду скарги або медіативної процедури. Доцільним є запозичення японського підходу до підвищення ролі адміністративного діалогу між бізнесом і владою, розвитку незалежних або напівнезалежних органів розгляду скарг, а також запровадження реальної, а не декларативної адміністративної медіації у справах щодо дозволів, ліцензій, перевірок, публічних закупівель, податково-адміністративних процедур та регуляторного тиску.

Республіка Корея репрезентує іншу модель, у якій ключовим чинником ефективності позасудового контролю стала цифровізація публічного адміністрування. Корейська система поєднує класичні адміністративні процедури, адміністративне оскарження, омбудсменські механізми та високорозвинені електронні сервіси. Нормативною основою є Закон про адміністративну процедуру, метою якого є забезпечення справедливості, прозорості та довіри до адміністративної діяльності, а також захист прав та інтересів громадян і юридичних осіб [4]. Поряд із ним важливу роль відіграє законодавство про адміністративні апеляції, яке створює інституційний механізм перегляду незаконних або несправедливих адміністративних рішень без звернення до суду [5].

Особливе місце у корейській системі займає Комісія з питань боротьби з корупцією та захисту громадянських прав, яка була створена шляхом об'єднання функцій омбудсмена, антикорупційного органу та органу адміністративних апеляцій [6]. Така інституційна модель є показовою для України, оскільки вона дозволяє не розпорошувати контрольні функції між великою кількістю органів, а концентрувати їх у межах єдиного спеціалізованого механізму, здатного розглядати скарги, виявляти корупційні ризики, пропонувати зміни до адміністративних процедур і забезпечувати захист прав осіб у відносинах із публічною адміністрацією.

Найбільш цінним для України є досвід Республіки Корея у сфері цифровізації адміністративного контролю. Закон про електронне урядування спрямований на підвищення ефективності, прозорості та демократичності публічного управління шляхом використання інформаційно-комунікаційних технологій [7]. У практичному вимірі це означає, що бізнес отримує можливість взаємодіяти з адміністрацією дистанційно, подавати звернення й скарги онлайн, відстежувати стан їх розгляду, отримувати адміністративні послуги без фізичного контакту з посадовою особою та зменшувати ризики корупційного впливу.

Позитивні наслідки цифровізації для підприємництва полягають не лише у зручності електронних сервісів. Вони мають глибший правовий зміст: цифрові процедури стандартизують поведінку адміністрації, залишають електронний слід управлінських рішень, ускладнюють неформальний тиск на бізнес, скорочують дискрецію посадових осіб і підвищують передбачуваність адміністративних процесів. Для України корейський досвід є особливо актуальним у частині створення єдиної цифрової платформи адміністративного оскарження для бізнесу, інтегрованої з реєстрами, дозвільними органами, податковими органами, органами місцевого самоврядування та антикорупційними інституціями. Така система могла б забезпечити не лише подання скарги, а й автоматичний контроль строків її розгляду, відкриту статистику рішень, виявлення типових порушень та персональну відповідальність посадових осіб за бездіяльність.

Китайська Народна Республіка демонструє більш централізовану модель позасудового контролю, в якій значну роль відіграють адміністративний перегляд, дисциплінарний нагляд, антикорупційні механізми та державна політика оптимізації бізнес-середовища. Базовим актом у сфері позасудового перегляду адміністративних рішень є Закон КНР про адміністративний перегляд, спрямований на попередження та виправлення незаконних або неналежних адміністративних актів, захист прав громадян, юридичних осіб та інших організацій, а також нагляд за законним здійсненням повноважень адміністративними органами [8]. У сфері підприємництва цей механізм має значення як засіб оскарження рішень органів влади, що впливають на господарську діяльність, доступ до ринку, адміністративні дозволи, штрафи та інші владні приписи.

Важливим елементом китайської моделі є правове регулювання адміністративних санкцій. Закон КНР про адміністративні покарання встановлює, що адміністративне покарання має

ґрунтуватися на законі, застосовуватися уповноваженим органом і відповідати принципам справедливості та відкритості [9]. Для бізнесу це має подвійне значення: з одного боку, держава зберігає жорсткі засоби адміністративного впливу; з іншого боку, формалізація підстав і процедур санкцій створює мінімальні гарантії від свавільного застосування владних повноважень. Окремо слід відзначити Регламент Державної ради КНР про оптимізацію бізнес-середовища, який передбачає курс на правову, ринково орієнтовану й міжнародно зіставну модель покращення умов для суб'єктів господарювання [10].

Особливої уваги заслуговує китайський досвід жорстких санкцій за корупцію серед посадових осіб. У КНР антикорупційна політика має виразно централізований і репресивно-превентивний характер. Закон КНР про нагляд закріплює повноваження наглядових органів щодо розслідування службових правопорушень і злочинів, пов'язаних із корупцією, хабарництвом, зловживанням владою, недбалістю, використанням службового становища та іншими порушеннями публічної служби [11]. Така модель не може бути механічно перенесена в Україну через відмінності політико-правових систем, стандартів верховенства права та гарантій прав людини, однак її окремих приклад є корисним у частині невідворотності відповідальності посадових осіб, які створюють корупційні бар'єри для бізнесу.

Для України доцільним є запозичення не авторитарної централізації китайського контролю, а окремих функціональних елементів: чіткої персональної відповідальності посадових осіб за незаконне втручання в підприємницьку діяльність; обов'язкового службового реагування на системні скарги бізнесу; спеціальних санкцій за затягування дозвільних процедур, вимагання неформальних платежів, зловживання перевіркою та створення штучних адміністративних бар'єрів. Водночас такі санкції мають застосовуватися виключно в межах правової держави, із гарантіями незалежного розслідування, судового контролю, презумпції невинуватості та захисту прав посадової особи.

У порівняльному вимірі Японія є цінною для України як приклад культури примирення, адміністративного діалогу та пріоритету позасудового врегулювання; Республіка Корея – як модель цифрового, прозорого й доступного адміністративного контролю; КНР – як приклад жорсткої антикорупційної відповідальності та державної політики усунення адміністративних бар'єрів для бізнесу. Оптимальна українська модель могла б поєднати японську орієнтацію на медіацію, корейську цифровізацію процедур і китайський принцип невідворотності відповідальності за корупційні порушення, але реалізувати їх у межах європейських стандартів верховенства права, пропорційності, відкритості та судового контролю. Саме такий синтез дозволив би створити ефективну систему позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємництва, яка не підміняє судовий захист, а доповнює його швидкими, доступними й превентивними адміністративно-правовими засобами.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави для висновку, що механізми позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності в країнах Далекого Сходу сформувалися як самостійний та ефективний інструмент забезпечення законності, прозорості й балансу між публічними та приватними інтересами. Досвід Японської Держави, Республіки Корея та Китайської Народної Республіки переконливо демонструє, що ефективність взаємодії між владою та бізнесом залежить не лише від якості нормативно-правового регулювання чи інституційної спроможності контрольних органів, а й від глибоко вкорінених правових традицій, суспільних цінностей та історично сформованої правової культури. Саме тому позасудовий контроль у зазначених державах функціонує не лише як формально-юридичний механізм адміністративного реагування, а як складова ширшої філософії взаємовідносин між державою, суспільством і підприємницьким середовищем.

Особливо показовим у цьому контексті є досвід Японської Держави, де збереження національних правових традицій гармонії, консенсусу, взаємної поваги та пріоритету мирного врегулювання спорів продовжує істотно впливати на сучасну модель адміністративно-правового регулювання. Японський підхід переконує, що високий рівень правової ефективності не завжди досягається через розширення примусових механізмів чи збільшення судового навантаження, а може забезпечуватися через розвиток довіри, адміністративного діалогу, медіації та превентивного врегулювання конфліктів. Цей приклад є особливо важливим для України, оскільки в умовах правової модернізації надзвичайно важливо не лише імплементувати успішні зарубіжні механізми, але й одночасно зберігати власну правову ідентичність, національні правові традиції та історично сформовані уявлення про справедливість, публічну відповідальність і належне урядування.

Не менш вагомим є досвід Республіки Корея та Китайської Народної Республіки, які демонструють різні, але однаково результативні моделі підвищення ефективності позасудового контролю. Південнокорейський досвід підтверджує, що цифровізація адміністративних процедур здатна істотно знизити корупційні ризики, підвищити доступність механізмів захисту прав бізнесу, скоротити строки розгляду звернень та забезпечити більшу прозорість діяльності публічної адміністрації. Китайський досвід, своєю чергою, акцентує увагу на значенні персональної відповідальності посадових осіб та невідворотності санкцій за корупційні правопорушення як важливого чинника формування дисциплінованого адміністративного середовища. Водночас досвід країн Далекого Сходу переконливо свідчить, що найбільш стійкими та ефективними є саме ті правові моделі, які не руйнують національні традиції, а органічно поєднують модернізаційні реформи з власними культурно-правовими засадами.

Таким чином, для України перспективним є не буквальне копіювання окремих зарубіжних моделей позасудового контролю, а їх адаптивне переосмислення з урахуванням національної правової системи, європейських стандартів верховенства права та українських правових традицій. Формування ефективної системи взаємовідносин між владою та бізнесом має ґрунтуватися не лише на цифровізації адміністративних процедур, посиленні антикорупційних механізмів чи розвитку альтернативного вирішення спорів, а й на відновленні суспільної довіри до публічного адміністрування, утвердженні культури правового діалогу та шанобливого ставлення держави до підприємницької ініціативи як важливого елементу економічного розвитку держави. Саме збереження власної правової самобутності при запозиченні найкращих міжнародних практик має стати фундаментальною засадою подальшого вдосконалення українського адміністративного законодавства у цій сфері.

Перспективність дослідження цієї тематики зумовлена необхідністю подальшого вивчення досвіду інших зарубіжних країн у сфері позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності.

Література:

1. Administrative Procedure Act № 88 of 12 November 1993. Japanese Law Translation. URL: <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/4765/en> (дата звернення: 23.08.2024).
2. Administrative Complaint Review Act № 68 of 13 June 2014. Japanese Law Translation. URL: <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/2984/en> (дата звернення: 23.08.2024).
3. Act on Promotion of Use of Alternative Dispute Resolution № 151 of 1 December 2004. Japanese Law Translation. URL: <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/3774> (дата звернення: 23.08.2024).
4. Administrative Procedures Act of 31 December 1996. Korean Law Information Center. URL: <https://www.law.go.kr/LSW/eng/engMain.do> (дата звернення: 23.08.2024).
5. Online Administrative Appeals. Republic of Korea. URL: <https://www.simpan.go.kr/eas/ea/aa/500/selectAdmjdgMSttInfo.do> (дата звернення: 23.08.2024).
6. Anti-Corruption and Civil Rights Commission. Republic of Korea. URL: <https://www.acrc.go.kr/en/> (дата звернення: 23.08.2024).
7. Electronic Government Act № 14914 of 24 October 2017. Ministry of the Interior and Safety. Korean legislation research institute. Law Information Center. URL: https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?hseq=45844&lang=ENG (дата звернення: 23.08.2024).
8. Administrative Reconsideration Law of the People's Republic of China. Order № 16 of the President of the People's Republic of China of 29 April 1999. Ministry of Ecology and Environment The People's Republic of China. URL: https://english.mee.gov.cn/Resources/laws/envir_elatedlaws/200710/t20071009_109958.shtml (дата звернення: 23.08.2024).
9. Law of the PRC on Administrative Penalty. Order of the President of the People's Republic of China № 70 of 22 January 2021. National People's Congress of the People's Republic of China. URL: https://subsites.chinadaily.com.cn/npc/2021-01/22/c_674697.htm (дата звернення: 23.08.2024).
10. Regulations on Improving the Business Environment, Decree of the State Council of the People's Republic of China № 722 of 22 October 2019 (effective 1 January 2020). Ministry of Justice of the People's Republic of China. URL: https://www.moj.gov.cn/pub/sfbgw/flfggz/flfggzxzf/201910/t20191023_350672.html?utm (дата звернення: 23.08.2024).
11. Supervision Law of the People's Republic of China. Order of the President of the People's Republic of China № 3 of 20 March 2018. National People's Congress of the People's Republic of China. URL: https://subsites.chinadaily.com.cn/npc/2018-03/20/c_1020382.htm?utm (дата звернення: 23.08.2024).

Дата надходження статті: 08.07.2025

Дата прийняття статті: 30.07.2025

Опубліковано: 23.09.2025